

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO INSTITUTAS

ERNESTAS ČESOKAS

**EUROPOS ŽUVININKYSTĖS FONDO PARAMOS
LIETUVOS AKVAKULTŪROS SEKTORIUI
VERTINIMAS
SANTRAUKA**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė
Prof. dr. Rima Žitkienė

VILNIUS, 2016

Tyrimo objektas: Lietuvos akvakultūros įmonėms teikiama Europos žuvininkystės fondo finansinė parama.

Tyrimo problema: ar finansinė Europos žuvininkystės fondo parama skiriama Lietuvos akvakultūros sektoriui yra panaudojama efektyviai? Nėra nustatyta ar tinkamai ir efektyviai panaudojamos ES skiriamos finansinės lėšos akvakultūros sektoriui remti, kaip ši parama veikia akvakultūros įmonių veiklą, ar tai atsispindi produkcijos kiekio ir kituose kiekybiniuose įgyvendinimo rodikliuose, ar įmanoma objektyviai įvertinti visą EŽF paramos teikiamą naudą.

Darbo tikslas: išanalizuoti atliktus tyrimus, studijas, programų vertinimus, ataskaitas bei rekomendacijas, įgyvendinimo rodiklius, kurie leis įvertinti Europos žuvininkystės fondo teikiamos finansinės paramos efektyvumą ir naudą Lietuvos akvakultūros sektoriui 2007 - 2013 metų paramos laikotarpiu.

Darbo uždaviniai:

1. Remiantis naujausia mokslinė literatūra, tyrimais, teisės aktais bei bendrosiomis ES politikomis atlikti finansinės paramos veiksmingumo vertinimo teorinę analizę;
2. Išnagrinėti Europos žuvininkystės fondo veiklą, įvertinti akvakultūros reikšmę;
3. Įvertinti kiekybinių Lietuvos akvakultūros sektoriaus įgyvendinimo rodiklių efektyvumą, apskaičiuojant jų pasiekimo laipsnį ir poveikį kiekybine išraiška;
4. Remiantis interviu su keturiais ekspertais, kompleksiskai įvertinti Europos žuvininkystės fondo finansinės paramos panaudojimo efektyvumą ir naudą Lietuvos akvakultūros sektoriui.

Mokslinėje literatūroje akcentuojama, kad atliekant ES struktūrinių fondų paramos vertinimą dažniausiai susiduriama su neefektyviai panaudotų paramos lėšų problema. Ši problema egzistuoja ir ES žuvininkystės bei akvakultūros sektoriuose. Neretai finansuojami projektai nėra ekonomiškai efektyviausi. Taip pat išskiriamos sudėtingos administracinės procedūros, kurios neužtikrina sklandaus ir efektyvaus paramos lėšų administravimo proceso. Nepaisant didelės sektoriaus svarbos ir jam skiriamos paramos sumų, yra labai sunku nustatyti kokia konkreti nauda gaunama, atlikti objektyvų lėšų panaudojimo vertinimą, nes siejami rodikliai ne visada atspindi realią situaciją. Atlikus analizę nustatyta, kad visos šios problemos egzistuoja ir Lietuvos akvakultūros sektoriuje. Norint išspręsti globalinę mažėjančių išteklių problemą į akvakultūrą yra investuojamos didelės pinigų sumos. Europos Sąjungoje pagrindiniu finansavimo instrumentu yra

Europos žuvininkystės fondas, kurio finansinė parama teikiama visoms be išimties valstybėms narėms, skirstoma atsižvelgiant į jų žuvininkystės sektorių būklę. Lietuvai 2007 – 2013 m. laikotarpiui iš EŽF biudžeto skirta 54 mln. Eur., iš kurių didžioji dalis – II prioritetinei kryptiai, orientuotai į akvakultūrą ir žvejybą vidaus vandenyse. Investicijos į akvakultūros sektorių pasaulyje duoda teigiamus rezultatus, ko negalima pasakyti apie merdėjantį ES akvakultūros sektorių, į kurį investuojamos lėšos, o tikslai ir gamybos apimtys nepasiekiami. Nepaisant to, EŽF parama padėjo užtikrinti spartesnę Lietuvos žuvininkystės ir akvakultūros sektorių plėtrą ir gamybos apimčių padidėjimą.

Siekiant įvertinti kiekybinių akvakultūros rodiklių efektyvumą, buvo apskaičiuoti kiekvieno iš jų pasiekimo laipsniai. Tyrimo metu nustatytas bendras 90 proc. akvakultūros rėmimo priemonės rodiklių pasiekimo laipsnis. Remiantis tyrimo duomenimis, galima teigti, jog akvakultūros priemonės kiekybiniai įgyvendinimo rodikliai ir tikslai 2007 – 2013 m. paramos periodu nebuvo visiškai pasiekti. Gauti rezultatai leidžia atlikti tik labai siaurą finansinės paramos sektoriui vertinimą, rodikliai nepakankamai atspindi tikrąją sektoriaus būklę, remiantis jais, negalima apčiuopiamai įvertinti paramos teikiamos naudos.

Atlikto kompleksinio tyrimo ir ekspertų apklausos duomenimis buvo patvirtinta iškelta darbo hipotezė, kad paramos lėšos buvo panaudotos nepakankamai efektyviai. Galima konstatuoti, kad finansinės paramos nauda yra akivaizdi ir geriausiai matoma per technologinės pažangos prizmę. Naujų įmonių steigimasis, senųjų modernizacija, inovatyvių technologijų diegimas skatina produktyvumo didėjimą bei greitesnę akvakultūros sektoriaus vystymąsi, gaminama ekologiška ir platesnio asortimento produkcija, didinama sukuriama pridėtinė vertė. Administracinių procedūrų supaprastinimas ir administracinės naštos mažinimas yra būtinas, siekiant bendrų tikslų akvakultūros sektoriuje įgyvendinimo. Papildomų klaidų ir netikslumų padėtų išvengti atsakingai ir tinkamai parengti paramos administravimą, įgyvendinimą reglamentuojantys dokumentai bei griežtesnis nustatytų vertinimo terminų laikymasis.

Įsitikinus tuo, kad EŽF finansinės paramos lėšos buvo panaudotos nepakankamai efektyviai, suformuluotos rekomendacijos orientuotos į 2014 – 2020 m. paramos periodą, siekiant kuo efektyvesnio ir racialesnio EJRŽF lėšų panaudojimo. Rekomendacijos skirtos už lėšų skirstymą ir administravimą atsakingoms valstybės institucijoms, gautais tyrimo rezultatais praktiškai gali pasinaudoti suinteresuoti asmenys, akvakultūros įmonės, asociacijos teikiant savo siūlymus ir pastabas dėl paramos lėšų skirstymo ir panaudojimo efektyvumo didinimo.

1. Įvesti naujus kiekybinius įgyvendinimo rodiklius, kurie geriau atspindėtų situaciją akvakultūros sektoriuje ir būtų susieti su darbo našumu, sukuriama pridėtine verte ir darbo vietų išsaugojimu. Tai leistų iškelti ir siekti realesnių tikslų naujame paramos periode.
2. Siekiant efektyvesnio lėšų panaudojimo ir žinant, kad susidomėjimas šia sritimi išlieka didelis, požiūris į investicijas turi būti labiau orientuotas į rezultatus, parama skirstoma griežčiau ir tik ekonomiškai naudingiems projektams, kurie užtikrintų pridėtinės vertės kūrimą ateityje. Projektų atrankos metu turėtų būti atsižvelgiama į bendras kainas ir tendencijas akvakultūros sektoriuje, tokiu būdu užkertant kelią nelogiškiems projektams ir neskaidriems pirkimams.
3. Administracinių procedūrų supaprastinimui ir administracinės naštos mažinimui patvirtinti supaprastintąsias taisykles, kurios 2007 – 2013 m. paramos periodu buvo įvertintos kaip didelis palengvinimas, siekiant gauti nedidelės vertės paramą.

Tolesnė šios srities analizė galėtų apimti bendrą 2007 – 2020 m. akvakultūros sektoriaus vertinimą, taip pat galimas kompleksinis kaimyninių šalių ar visos ES palyginamasis tyrimas, kurį atliekant dar labiau išsigrynintų vieningos problemos, o kartu ir galimi jų sprendimo būdai. Kita galima tyrimų sritis – bendros ES paramos efektyvumo vertinimo koncepcijos kūrimas, išskiriant bendrinius bruožus, pagal kuriuos galima vertinti bet kurią sritį, gaunančią paramą. Aktualiausiai rezultatai praktikoje gali būti pritaikomi rengiant finansavimo tvarkos aprašus, taisykles, atliekant pirminį pateiktų investicinių projektų vertinimą bei pirmumo balų skyrimą, taip pat įgyvendintų projektų patikras, tarpinius ar galutinius vertinimus, auditus po projektų įgyvendinimo. Šį procesą Lietuvoje atlieka tarpinė institucija Nacionalinė mokėjimo agentūra, koordinuojant vadovaujančiajai institucijai – Žemės ūkio ministerijai. Remiantis atliktu darbu galima didesnę dėmesį skirti probleminėms sritims, atsižvelgti į apklaustų ekspertų pastebėjimus ir tobulinti pateiktų projektų vertinimo procesą, didinti skaidrumą, taip siekiant didesnio paramos lėšų skirstymo ir panaudojimo efektyvumo bei pridėtinės vertės sukūrimo.